

PLANINAR

Vjesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“

U ZAGREBU.

»Planinar« izlazi svaka dva mjeseca pod dva broja na 16 stranica izdaje ga »Hrv. plan. društvo. — Godišnja pretplatnina a ujedno članarina jest 6 K; pojedini broj stoji 1 K. — Novci se šiljaju društvenom blagajniku g. Iwanu Exneru, uraru i draguljaru, Petrinjska ulica br. 7. naprotiv Sudničke ul. na Zrinjskom trgu. — Upravu i uredništvo vodi privremeno prof. Vjekoslav Novotni, gornjogradska gimnazija.

Broj 7. i 8.

Za srpanj i kolovoz 1906.

God. IX.

Sa sarajevske tvrdjave.

(Priopćio Rudolfo barun Maldini.)

Nema dvojbe, da je najljepši i najdivniji vidik na cijelo šeher-Sarajevo svakako sa čvrste njegove tvrdjave, s toga se ne samo domaći nego i stranci uspinju k njoj, da se naužiju krasne slike još nikad nevidjene. Od gradske vijećnice naskoro si na Bendbaši, odakle zakreneš u dražesnu dolinicu, gdje Miljacka teče. Prijedješ li ispod visoke stijene Jekovca do raspuća, pa lijevo, evo te okućima k sarajevskoj tvrdjavi. Tu stani na jednoj omanjoj glavici, pa da vidiš divnu i neopisivu sliku. Ona milovidna ravnica, oni valoviti zeleni humci, oni daleki vrhunci, ona umiljata Miljacka, sve te to razblažuje, sve ti to pruža divan i neopisiv pogled na samo Sarajevo, na njegovu okolicu i na cijeli kraj, koji ti pred očima leži i koji je bajno i božanstveno ukrasila majka priroda. Na zapadu puklo ti sarajevsko i butmirsko polje, kroz koje se kao sreben pas vijuga Miljacka; malo dalje opet strmi Igman te velebna Bjelašnica i Treskavica planina. Na jugu ponosni Trebević, Velika i Mala Kapa, a na sjeveru Hum i Gradanj planina. Pred tobom šeher-Sarajevo, Bistrik i Banjski brijež s nebrojeno što većih što manjih kuća, a iza ledja čvrsta i ponosna tvrdjava. A kako je tek tuj divno s tihe ljetne večeri, kad se malo po malo sva ona nepregledna gomila i mješavina sarajevskih kuća i ulica nadje u svjetlu, kad ti cijelo Sarajevo titra u tisućama plamećaka, a ljetno nad njim obzorje nebrojenim nebeskim zvijezdama. Neka neopisiva radost tad ti obuzimljje dušu i ti dugo, dugo motriš tu čarobnu sliku, tu prekrasnu panoramu rasvijetljenoga Sarajeva. Nu ne samo sa te tvoje glavice, nego i sa različnih točaka gradskoga bedema ugledat ćeš tu divnu i prekrasnu sliku. Sigurno to veče u svome životu nikada zaboraviti ne ćeš. Za nekoliko koračaja ti si pred vratima tvrdje, u samoj tvrdjavi. Prošćemo se kroz nju, pa da se uokolo i s druge strane naužimo prirodnih krasota, prije nego li stignemo u samo Sarajevo.

Tu ti se visoko i bez reda uspinju ulice staroga toga grada. To je najstariji dio

Sarajeva, jer nije nikada stradao od požara. Kuće su tu gotovo sve drvene, a svojim starinskim obličjem daju ti čudnu sliku nekadanjega života. U gradu ima 8 džamija, a najstarija je sagradjena još godine 1586. Tu je stajao, kažu neki, u srednjem vijeku grad Vrhbosna, koji bijaše glavno mjesto u župi vrhbosanskoj. Polovicom XVI. stoljeća poče se grad nazivati novim imenom Sarajevo. Dva bosanska plemića, Sokolović i Zlatarović, sagradiše u to donju varoš uz Miljacku, a poljepsa je znatno Husrev beg, zet tadanjeg sultana. Neki opet pričaju o postanku Sarajeva drukčije. Sarajevo do prije 500 godina bilo je malo selo, a zvalo se Zlatni dō. Bosanski velikaši, Sokolović i Zlatarović, dodju od nekud iz Bosne amo u Zlatni dō, svidi im se i tu se nastane. Neki opet hoće, da je blizu Sarajeva a na zapadu ispod Igman planine blizu vrela Bosne bio stari grad, a zvao se Vrhbosna. Odavde da se je skoro sav svijet preselio malo po malo u Zlatni dō, a Vrhbosna opusti gotovo sasvim tako, da se sada tu nalazi samo malo seoce Blažuj. Vele, da su u starom gradu Vrhbosni sjedili stari bosanski velmože i vojvode, koji su branili prolaz neprijatelju iz doline rijeke Bosne, dolinom potoka Zujevine preko sedla Ivanplanine u Hercegovinu. Vele, da se tada nalazio i na jugozapadnoj strani Sarajeva u dolini potoka Dobrinje i Željeznice u Kobiljdolu stari grad po imenu Kotor. I ovdje da su živili bosanski velmože i vojvode, koji su branili prolaz neprijatelju iz doline rijeke Bosne dolinom potoka Dobrinje i Željeznice preko gore Jahorine, Treskavice na visoku poljanu Zagorje, pa u Hercegovinu, a odbijali neprijatelja, koji bi dolazio iz novopazar-skog sandžaka. Ovako je bilo, vele, sve do dolaska Osmanlija i do pada Bosne 1463. godine. I prije toga, a dolaskom Osmanlija po gotovu sasvim se raseli narod iz Vrhbosne i Kotora najviše u Zlatni dō. Tako opusti stari grad Vrhbosna, a na njegovu mjestu nalazi se sada raštrkano seoce Blažuj sa stanovnicima ponajviše istočno-pravoslavnim i gdjegdje rimokatoličkim. Tako nestade i staroslavnog grada Kotora, a na njegovu mjestu prostire se sada raštrkano selo Kotorac, opet ponajviše sa stanovnicima istočno pravoslavne vjere, ali i sa dosta muslimana i rimokatolika. Kada Osmanlije zauzeše po gotovo svu Bosnu, svidje im se, da je za njihovo dalje ratovanje, osvajanje i za njihov opstanak najzgodnije mjesto Zlatni dō, te se tuj odmah nastane i utvrde.

Kasnije oko 1511. godine dodje u Bosnu za zapovjednika Husrev beg, carev sestrić. Pošto je promotrio svu Bosnu, svidje se i njemu Zlatni dō, te se i on tu svom silom i upravom nastani. Bilo je dosta vojske i upravnih činovnika, pa su morali brže bolje podizati razne zgrade za stanove, utvrde itd. Sad je pohitilo amo u Zlatni dō svakovrsnih zanatlija, trgovaca, radnika itd. te Zlatni dō brzo naraste. Husrev beg načini sebi u sadanjoj staroj utvrdi na brijezu Bakije saraje t. j. stanove, dvorane itd. Dvor se kaže turski »saraj« i od to doba presta se ovo mjesto zvati Zlatni dō, pa se prozva Saraj. Kasnije prozva ga narod Sarajvo ili Sarajevo.

Penjući se sve više i više, gdje ti priroda pruža opet novih čara i krasota, stojiš i snatriš, dok ti oči kruže nad prekrasnim gorskim okolišem prema jugo-istoku, kuda se vijuga krasna bijela cesta prema Goraždi i Foči. Tu su se

oku tvome isprebacale koće planine Boriće s vrhom Gradištem, a nad sve njih ponosno se uzdigao na jugu visoki Trebević, kamo se danomice uspinju prijatelji prirodnih krasota, da se ondje naužiju čista zraka i krasna vidika. Tuj ti i nehotice pada na um davna prošlost Sarajeva i njegove silne borbe za prvenstvo. I zaista, od kako je došao amo kao vezir Husrev beg pa sagradio grad na brijezu i džamiju, mnogo se je toga promijenilo, a kasnije još i više, kad zagospodovaše ovdje janjičari i njihovi poglavari, baše, koji otomanskog cara ne htjedoše u svemu slušati. Sam bosanski vezir nije smio da bude dulje od jednog dana u Sarajevu, već je morao sjediti u Travniku. Doista godine 1827. pošalje car Mahmud II. Abdurahman pašu, da svlada janjičare, ali on ne smjede na njih da upravo udari u samom Sarajevu, nego ode u Zvornik, pa njihove poglavice, poimence Bakarevića, Pinju barjaktara, agu Turnadžiju i druge dozove onamo tobože na dogovor. Oni se prevariše i dodjoše, ali na nesreću svoju. Svima bude po zapovijedi njegovoj osim mladjahnom Bakareviću odsječena glava. Tek istom godine 1851. svlada Omer paša janjičare sasvim i od onada postade Sarajevo glavnim gradom u zemlji. Za bosanskog ustanka godine 1878. udje austrijska vojska na 19. kolovoza pod generalom barunom Filipovićem s dvije strane u Sarajevu. Uz siloviti otpor zauze ga. Kroz sjeverna gradska vrata unišao je slavni Filipović u tvrdju. Tu se nalazi i spomenik palim vojnicima.

Po zavojima, a preko hridina ostrim zavijucima spuštaš se sada sve niže i niže niz brijež u dolinu Miljacke, dok izmedju visokih pećina, gdje romoni Miljacka, zatim ispod pećine ne dodješ do vrela Pjenkovca, do visoke stijene Jekavca na Bendbašu, ka gradskoj vijećnici u dično i ponosno šeher — Sarajevo.

Zimsko zdravlje.

(Priopćio V. Novotni.)

Švicarski planinar Platzhoff-Lejeune priča nam o svom boravku u jednoj zimi pod Montblankom ovo:

Bijaše krasna, vedra, mirna noć pred Božić. Digoh se poslije večere sniježnim putom nad selo, što ga sa svih strana zatvaraju čarobni, ledeni, nijemi vrhovi. Već mi obuze dušu čar prirode: Duboko u dolu selo, dom moj, u sjajnom blistavom čaru mjesecine, a naokolo visoko nada mnom digla gora glavice svoje kao vile nijeme, zagrнуте u bijeli vilinski plašt. Na jednom protruhu. Put mi zakrčiše čudni stvorovi. Preda me se stvori kraljevski starac, gdje sjedi mirno i ozbiljno na sjajnom prijestolju. Uza nj kraljevski slon, visok kao gora, čekajući strpljivo i mirno gospodara, gdje će se na nj posaditi. Postrance krasna dijeva smjerno stala, da se milim posmjehom kralju pokloni. Ukočih se od čuda; ni glasa od nikuda; mogoh čuti uru u svom džepu, samo u dolu svjetlucahu luči po kućama. Što bi to? Sto drugo . . . Sniježne slike umno izdjelane, kako

se sutradan uvjerih. Nadjoh naime sutra od dan družbu, gdje snijegom stvara slike, kao da se radi o najozbiljnijem stvoru umjetničkom. I muško i žensko, i mlado i staro — sve to valja snijeg, nosi, gradi, diže, struže, ogleda iz bliza iz daleka, nosi vodu, polijeva sniježnu gradnju, dok sniježni stvor ne primi sno-vani lik i lice.

Reći će tkogod: Nije li ludo zepsti, hladiti ruke, noge i prehladiti se? Nije li ugodnije sjediti u toploj sobi, u kavani, pa grijati udobno i lagodno noge i ruke?

Ne, nije uvijek časovita ugodnost i udobnost ujedno zdravstveno i životno zgodna. Iskustvo naime dokazuje osobito ovo dva zadnja desetgodišta, da onu bolest, od koje najviše gine gradski svijet i naraštaj mu, ne češ naći u sjevernim gorskim stranama, a ako ju i nadješ, to će biti vrlo rijetko. Na tom prirodnom iskustvu počeše zatočnici ljudskoga života, umni liječnici svega svijeta, a i naši, zimssso gorsso liječenje smatrati uz druga prirodna pomagala najsigurnijim i najuspješnjim sredstvom protiv bolesti slaboga organizma i pluća. I jamačno ne bez uspjeha, kako to dokazuje hiljadu slučajeva po raznim metodama, medju koje donekle i poznata Kneippova spada.

Po tom nedvoumnom iskustvu, što su ga liječnici stekli, i po sjajnom uspjehu, što su ga bolesnici slaba organizma i pluća osjetili na zimi u gori stadoše se sjajno razvijati neka neznatna seoca u Alpama po Austriji, Bavarskoj, Savojskoj, a osobito po Švicarskoj. Tako se za ovo zadnjih 10 do 15 godina mala gorska mjesta razviše u sjajne gradove svjetskoga glasa, kao što su: Grindelwald, Abelbopen, Kandersteg, Les Rasses, Villars sur Ollon, Montana, St. Moritz, Chamonix, Davos, Leysin i druga mjesta. Svake godine u novim mjestima ničn nove gostione, novi hoteli. Ne dolaze onamo samo bolesnici, koji traže i nadju redovito na sniježnom suncu, na bistrom tankom zraku svojoj ne-moći i boletici lijeka, već i zdravi. Umjesto da čekaju ljeto, oni u listopadu polaze u gore, tako da ćeš sada u prosincu pa do konca veljače naći napunjene hotele isto tako strancima kao usred ljeta, ako ne i više.

A što čine cijeli dan ti zdravi, ti bolestnici, cijeli čedan, cijeli mjesec?

Ništa. Cijeli dan su na zraku. (Vidi članak »Davos« u «Planinaru» 1905. broj 11. i 12.) Tko je zdraviji, cijelo je vrieme u gori, valja snijeg, gradi njim kao umjetni kesar, skliže se, sanjka se, prti saone kroz snijeg i vozi se na sa-onima, na skise, igra druge igre zimske kao: Bobsleighs i Hokey.

Ali ne čine to samo stranci, već i domaći bez razlike dobe, roda i sta-leža. Sad ugledaš svećenika, gdje se žuri na snijegalicama tešku bolesniku, sad liječnika na malim gorskim saonima ili opet listonošu, gdje se spušta niz strminu kao žvrk sniježnom batinom, da ti uruči teško iščekano pismo od mile majke iz domovine zlatne. U kasnu večer za jasne mjesecine iza dnevnog teškog posla sva se družinska čeljad žuri na — odmor i okrepnu u snijeg i na led. Od sto duša jedva ćeš desetak pješaka naći. Napokon sve to traži od zime užarena lica i vesela srca sladak san u neloženoj sobi, da sutradan opet u lahkiju odijelu na sjajnu

suncu i tanku, krepku zraku nastavi slatku igru i milu borbu sa zimom, snijegom, ledom i mraznom gorom.

To sve možemo imati na našem divnom Sljemenu, koje je u zimi često za grijusnih mraznih dana u gradu čarobnog sjaja, divne čistine i miline. Pa ako i ljuti sjeveroistok često nagrne mjestimice na cestu 2 do 3 metra visok snijeg, kao što ga je i zimus u siječnju prigrnuo, ipak je za mirna dana često na ledini sljemenskoj pred planinskom kućom 5 do 6 stepena veća toplota nego u nizini, u samom inače milom našem Zagrebu.

Vranduk.

(Priopćio Rudolfo barun Maldini.)

Za kakova pô sata vožnje od Lašve eno te pod Vrandukom. Vranduk i njegov okoliš svakako je kruna svih krasota božje prirode u ponosnoj Bosni. Svatko, ko je onuda samo i jednom prošao, s ushitom se sjeća krasnog onog kraja, čarobnog onog klanca, božanstvene one prirode, koja se je tuj regbi kao prosula i ovjekovječila. I zaista nema kraja ni okoliša u ponosnoj Bosni, koji bi takovu neizbrisivu uspomenu u svačijem srcu mogao ostaviti kao Vranduk. Tuj su se gore sa svojim vrhuncima tako ispreplele, da si je jedva našla prolaza i onako izmučena rijeka Bosna preko kamenja uskim gudurama tvoreći veliki i veoma zavinut luke i obilazeći odlomak visoke Želetve i tvrdu pećinu do 600 m. visokoga Vardišta. A kako je tek zanimivo pogledati na selo Vranduk, što se tuj podigao na 490 metara visokom, strmom i pustom kamenitom obronku, te na ostanke nekadašnje slavne i čvrste tvrdjave s tornjevinama nad željeznicom ili cestom, što se je tuj utisnula u strme hridi s desne i s lijeve ciale rijeke Bosne. A Bosna? Poput vjernog druga ovija mu cijelujući staro drevno i čvrsto podnožje. Drvene, siromašne muslimanske kućice ponamještene su ti tuj čudnovato, da stropiš, e sad nã će se srušiti sa te visine dolje na cestu, što su ju vješti graditelji kroz tvrdu pećinu ispod samoga sela izveli; jer na žalost za nju priroda ni komadić mjesta uz obalu rijeke Bosne nije ostavila.

Stanovnici se bave ponajviše gojenjem stoke. Pripovijeda se, da su momci prije ovuda u Žepče i Tešanj (Posavinu) odlazili radi kupovanja žita te su prolažeći pjevali:

»Oj djevojko u Vranduku gradu!
Vele ti si u velikom jadu.«

Djevojka bi im sa prozora otpjevala na to:

»Oj ti momče ti si u gorjem
Pronoseći hranu na samaru.«

Nu pri svem tome čaru ipak ti u oči upiru najviše ruševine starog, nekoć slavnog i ponosnog Vranduk grada. Sjeverna mu strana okrugla jest kula,

koja je vrlo duboka. Na gornjem dijelu te kule bile su odaje za zaptije, a u njenoj dubljini ležali su uznići, koje bi na čekrcima spuštali. U dvorištu grada stoji još i sada lijepo zidan zdenac, kojega je dno sezalo ča do površine rijeke Bosne. Narod pripovijeda, da je taj zdenac rabio u staro vrijeme za tamnicu, pa se je kod istraživanja i našlo ostataka čovječih kosti i lanaca. U gradu bila je i kršćanska crkva, koju je sam kralj Stjepan Toma Ostojić na čast svome imenjaku svetome Tomi godine 1446. podigao; danas joj ni traga više nema. Umjesto nje sada se tuj ponosno uzdiže džamija sa vitom munarom. Vranduk je zbog svoga osobitoga prirodnoga položaja bio nekoć i ključem cijele Bosne, a bio je i granicom između pokrajine Usore i Vrh Bosne, a godine 1503. i između Ugarske i Turske. I u povjesti Bosne igra Vranduk znamenitu ulogu. O njegove se kršne stijene toliko puta lomilo sjajno oružje. Pedeset godina poslije propasti bosanskoga kraljevstva zauzeše Osmanlije i Vranduk od ugarskog kralja Sigismunda. Godine 1697. razorio ga sa obljižajih brežuljaka princ Eugen Savojski, nu 1878. godine, kad ga je zauzeo Josip barun Filipović, nije se oko Vranduka ništa osobita zbivalo, te je u novije vrijeme izgubio svu svoju nekadašnju slavu. Svakako ostaje Vranduk još i danas sa svojim značajnim okolišem najzanimljivijim krajem u dolini Bosne. Tu se priroda baš razigrala i kadra je razdragati svačiju dušu, koja je spremna razmatrati krasne njezine čare. Tri kilometra od Vranduka uz cestu sagradjen je turski spomenik — grob, kojemu dolaze mnogi muslmani kao na zavjet. Tamošnji narod priča, da onđe leži više muslimana, koji su pali braneći Vranduk proti princu Eugenu Savojskom. Neki od njih pričaju opet, da je onđe grob nekog pobožnoga muslimana. Njemu da je gospodar grada Vranduka odsjekao glavu zbog neke tobožnje krivnje. Ovaj nevin da je u onaj čas uhvatio svoju glavu u ruke i trčao s njom do onoga mjesta i tamo tek pao mrtav; stoga da mu je podignut spomenik. Krasno li je uspeti se još više Vranduka na Vepar planinu, odakle za lijepa vremena uočiš Žepče, Doboј, vijugastu Savu i na njoj umilni Brod.

Pećina Hrustovo.

(Priopćio Rudolfo barun Maldini.)

Od Jajca preko Varcar Vakufa dolaziš kolima za kakovih deset sati vožnje do Ključa, a odavle opet kolima za kakova dva sata vožnje do turskog sela »Lužane«. Od džamije u Lužanima ostavljaš glavnu cestu, što vodi u Sanski Most, i skrećeš k rijeci Sani. Kad prijedješ rijeku Sanu, eno te u selu Hrustovu, od kojeg sela pećini je i ime, pa tad silaziš s kola te se pješice prešavši najprije preko jednoga potoka penješ uz brdo, jer kolima nije moguće do same pećine. Za četvrt sata si na malom zaravanku pri samoj pećini odakle je krasan vidik. Prama sjeveru motriš vijugastu Sanu i dalje plodnu posavsku ravnicu, prama zapadu Grmeč planinu i Braosko polje. Na jugu i istoku vidiš opet rijeku Sanu, Munjaču planinu i okolišno gorje, što se proteglo između rijeke Sane i

Vrbasa. Kad si se nagledao krasne okolice i ponešto odmorio, obuci se što toplije, jer je u pećini dosta ladno, zapali baklju, pošto je tamno u njoj, i kreni u te podzemne dvorane. Visina same pećine vrlo je različita (5—10 m.), a i širina joj je nejednaka (10—15 m.) U njoj ima i omanjih zakutaka. I svod je pećine raznovrstan. Negdje je sveden kao ulaz u crkvu, negdje kao kućni krov, a negdje opet kao kube ili kao prozor. Put kroz nju ne vodi ravno, nego čas lijevo, čas desno, a na pojedinim mjestima moraš obići razne stupove i pregrade. Ima ti tu još i nesastavljenih stupova, odnosno raznih prirodno započetih slika, jer se ove prirodnim trošenjem vapnenca tek stvaraju. Oblici tih prirodnih slika različiti su kao: kipovi, oltari, svjećnjaci, lavovi, razne tice, stupovi i hiljade različnih oblika. Sve te stvari sjaje se od vlage, pa kad zapališ bengalsku vatru i gledaš povrh sebe, tad ti se pričinja, kao da si u kakovim vilinskim dvorovima, napravljenim od samoga najfinijega bijelog i šarenoga mramora. Put kroz pećinu na mjestima je malo vlažniji, no to prolaz ni najmanje ne sprečava. Pod duduše nije svuda ravan i čist, jer na mjestima ima kamenja, te čovjek mora i preda se gledati, da ne posgne. Na onom mestu, gdje se pećina dijeli, tjesan je prolaz, a na njem jedan kamen od priike je lan metar visok i tri četvrtine metra u promjeru, više jajolikoga oblika, na kome su napisana imena posjetilaca pećine. Sama pećina dugačka je do dva kilometra, pa je prirodnom ljepši ukrašena, nego li postonjska špilja u Kranjskoj. U njoj ne samo da je čist zrak, nego nema ni traga kakovim životinjama, kao što se to obično u drugim pećinama nalazi. Šteta samo, što nije bolje uredjena, jer bi tada svijet sa svih krajeva naše mile domovine hrlio u nju, da se naužije krasnih podzemnih prirodnih čara krasne hrustovačke pećine.

Vodič po zagrebačkoj gori.

(Svršetak.)

5. Od Črešnje na Sljeme (1035 m.)

(Do gradske kuće i do piramide.)

Kad si iz Zagreba stigao bud preko Lonjske pećine bud preko Jelačić trga na Črešnju, nastavi priječac prešav preko kolnika; nu ako te je volja, ostani na kolniku, koji će te ravno dovesti do gradske kuće. Taj komad kolnika ima 2·6 km.

Kod km. 11·7 opazit ćeš na zavoju ceste jako vrelo i vodomet. Nad tim vrelom ugledat ćeš i pobožnu darovnicu gosp. Karasa, našega uglednoga gradjanina, koji je god. 1898, visoko na bukvi podigao kip majke božje. Često bi puta mogao naći tuj putnika pregorskoga, gdje se skrušeno moli milosti božjoj.

Hoćeš li izravno od Črešnje na piramidu, valja da ideš namah od Črešnje na novi priječac. Taj priječac još jednom siječe kolnik kod 11·1 km., pa će te dovesti za 25 časa na četvero raspuče. Na tom raspuću naći ćeš 4 table, koje

ti kazuju pravac i cilj. Jedna staza — sjeverna — uz modri znak vodi upravo na Sljeme, na piramidu; druga — istočna — uz crveni, bijeli i modri znak nizbrdice kod km. 12·1 na kolnik i opet i do gradske kuće; treća rasputnica — zapadna sa bijelim znakom — na Elvirin put i Kraljičin zdenac, a četvrti put — južni uz modro crveni znak — jest onaj, koji te je doveo od Lonjske pećine ili od Jelačić trga na Črešnju.

Od toga četveroga raspuća dakle poći ćeš izravno, sjeverno, lagodnom strminom, kako te tabla »na Sljeme« i modrilo vodi, pa ćeš za 25 časa stići na samo »Sljeme«, gdje se na maloj gorskoj bukvom, jelom i jasenom zaokruženoj ravni diže gvozdena 12 met. visoka piramida, što ju je hrv. plan. društvo podiglo god. 1889., i na kojoj je meteoroški zemaljski zavod istakao termograf.

Tuj pod pirimidom pukla su opet četiri puta na četiri protivne strane: jedan put (kojim si iz Zagreba evo došao) na Kraljičin zdenac, drugi do gradske kuće, treći u Stubicu, a četvrti na sv. Jakob i Bistru. Na svaki taj pravac te upućuje posebna, pribita tabla.

Od Zrinjevca preko Gračana, Jelačić trga, Črešnje izravno na Sljeme ima 12·4 km.

Od Zrinjevca preko Gračana, Zvečaja, Dolja, Blizneca, Jukundovca, Lonjske pećine (Adolfovca) i Črešnje do gradske kuće ima na priječac 12·4 km., a po kolniku 18·6 km.

Od gradske kuće na piramidu ima 1·4 km.

6. Iz Zagreba na sv. Jakob (860 m.)

Najkraći put na sv. Jakob, kapelu, koja spada na župu šestinsku, vodi preko Šestina. Odavle podji do Kulmerovog vinotočja, gdje стоји i kapela sv. Roka, uspni se kroz kestenik pod Medvedgrad, pa ćeš izaći na bistranski put. Tim ćeš putem nastaviti sve do table »na sv. Jakob«, gdje ćeš ostaviti bistranski put pa na desno skrenuti na strmi sv. jakopski put, koji će te za 15 časa dovesti do novo sagradjene kapele sv. Jakoba.

Od Zrinjevca imaš ovako iduć prevaliti put od 11·2 km. i to: iz Zagreba u Šestine kolnikom 6 km., iz Šestina pod Medvedgrad 2·8 km., a od Medvedgrada na sv. Jakob 2·4.

Od Kulmerovog vinotočja u Šestinama vode dva znaka, crveni i modri; modri vodi na Bistru, a crveni na sv. Jakob i dalje preko maloga Sljemena na piramidu; ili opet s lazi znak taj od Medvedgrada na put, koji ide na Kraljičin zdenac.

7. Iz Bačuna do Rauchove lugarnice.

Bačun* je gorski zaselak sa 68 kuća i 321 stanovnik, prem broj kuća ide samo do broja 35., od kojih dva leže na cesti, na »Černi vodi«. Siromašan

* Ime nosi jamačno od »bač«, što znači seljak planinar, ili od »batun«, što znači »livada, bara«. I danas još pod selom ima u livadi komad bare, koji se ne da osušiti.

je to zaselak, gleda s kamena visa na cestu, koja uz selo istočno vodi u Markuševac ili sv. Šimun, pa dalje u Čučerje. Na samom tlu sela jasno se vide tragovi starih zidina. Morale su tuj biti nekoć veće gradjevine, o kojima seljani i pričaju. I u onoj livadi, koja se stere pod selom sve do ceste i kroz koju vodi priječac u selo i u goru, kažu seljani močvaru, gdje je bio nekoć ribnjak.

Selo leži uz potok nazvan bačunski. Uz taj potok put ti je u goru. Dôjni dio gore pripada općini, oko Mrzlaka markuševačkom župniku, a na bilu se sastaju gore preč. kaptola zagreb., baruna Raucha i grada Zagreba, prije grofa Kulmera.

Put je vrlo šarolik pogledom na tlo, na vrst i narav šumske kulture, na rebra i kose gorske. Na jednom mjestu, kod »Zavoja«, nešto je močvaran, a na ulazu u kaptolsku goru — jedno 20 metara — diže se staza nešto strmije; inače je cio put zgodan i laka uspona.

Ima do 30 godina, što nisam ovim putem uzlazio. Jesenâ tri puta ovuda prodjoh, jednom sa lugarom Štefanom Jurinom, a dva puta bez društva; po drugi put se otisnuh jutrom kotačem iz blizneckoga dola na kosu »Prasicu«, pa preko Sljemena u Bistru dônu te u Podsusjed, gdje još zatekoh kod ručka prijatelja iz Zagreba u odličnu društvu, kojemu zdravo pomogoh obilan stol do kraja — spremiti.

Želi li se čitatelj lijepim ovim krajem zdravo prošetati i preko Rauchove lugarnice na Sljeme doći, evo mu podrobnije upute:

Jutrom pred sedmom urom prodjoh kroz Bačun uz ono nekoliko kuća. Na pô kilometra daljine malo se dol raširuje. To su ti »Veliike Tratine«, inače općinski pašnjak. Paslo se i sada uz goru nekoliko jedrih krava, jednoj tik kraj noge ležao velik predmet na rosnoj travi. Tek s bliza razabrah, da je to pastirica iz Bačuna. Spavaše slatko, sva rosna, tek odjevena u obično svoje čisto seljansko platno. Šum bačunskog potoka, koji joj je Malone lizao bose noge, ne dade joj čuti koraka mojih, ma i topot gorskih mojih teških cipela dosta jasno jeknuo na kamenoj stazi. Prodjoh, a da se ne probudi, a i krava uz nju da me ne pogleda, — jedna shrvana snom, ova druga gladna pitke i mirisne paše.

Otisnuh se već dobra pô sata od sela ladom i tišinom gorskom. Lijevo i desno još me prate iste one dvije kose gorske, koje su me primile na kraju sela, a pod desnom kosom bačunski potok. Lijeva kosa nosi ime Želec-Vrabec, a desni, onaj nad potokom, Krmenjak (sic) spuštajuć se prema jugo-istoku. Tuj me najednom zaplaši silno kvakanje. Devet bijelih raca digle glave iz potoka, da vide (ne kao ono Dora i uz noge joj krava) hrdjava planinara i da mu — svojim načinom — zaželete lijepo božje jutro. Čudno! Iste te race cijele bi godine dan na dan zalazile u goru osamljenu do dva kilometra od sela, same i bez pastira, pa bi se s večeri opet istodobno vraćale. Niti one trebale čovjeka, niti čovjek njih u toj gori.

Uspinjuć se prema zapadu eto ti se sa lijeve kose strmo valja potok »Bo-

gajnovec ili »Črna škola« iz šumskoga predjela istoga imena. S desna potok nosi tuj ime »Turnec«. Oba ova potoka, koja s desne strane ispod Krmenjaka primaju malo više još dva potočića iz dva vrela i to »Jalšov zdenec« i nad njim »Nemšku Potočinu«, sastavljaju bačunski potok primajući to ime, tek kad su se ujedinila.

Zamalo eto me u gorskom kraju, koga zovu »Zavoje«. I jest zavoj tuj. Staza, dosta močvarna i uska, zakreće prema istoku. Nad Krmenjakom diže se tuj s desna gora »Tusti brijege«, koji leži po prilici na visini Medvedgrada, a s lijeva »Bukov plat« (564 m.), s kojega dolazi novi potok istoga imena.

Prelaziš nadalje još uvijek općinske šume »Oštrec«, »Prasic« i »Njivice«. »Prasica« čini medju šume nekad grofa Kulmera i bačunske šume. Te su dijelove grofovskе šume imenom Medvečina lapi kupili seljaci iz Gračana.

»Njivice« su komad šume, danas imovina Puntarića i Topolovca, seljana iz Markuševca, gdje je prema istoku pukla ravan. Tuj se križa pet staza: Prvi put, sa desne strane kako si došao, vodi te tratinicom jeđno 150 koračaja pod šumu na kolnik, koji ide u Markuševac; drugi put, koji se pred tobom stere, jest onaj, koji vodi do Rauchove kolibe, pa na Stubicu, na Sljeme i gradskoj kući; treći put, na lijevo od ovoga potonjega, vodi na Puntjarku malu ledinicu; četvrti niz brdo u šumu, a peti put je onaj, kojim si došao.

»Njivice« su dobra dva kilometra odaljene od sela Bačuna.

Put lagodan i Malone ravan vodi te sad jednakom sjeverno kroz šumski predjel nazvan »Stare Svinje«. Staza, koja ti se tuj s lijeva ukazuje, vodi te na Puntjarku, kako ono treći put od »Njivica«. Za pô kilometra eto te do »Mrzlaka«. To je močvarna nizina od kakih 60 koračaja, okružena sa svih strana uzdižućom se gorom. Na zapadnoj strani te ravnice puklo je ispod bukve jako vrelo, koje svoju vodu izljeva u potok dolazeći sa sjevera. To je potok »Mrzlak«, koji je i onom dijelu šume dao ime. Nad ovim potokom uzdiže se kosa gorska »Mitrovčak«.

Kako si se na vrelu krasne te vode napij, skreni na istok, prijeti tu močvarnu nizinu, pa ćeš najednom prema jugu i istoku opaziti dva puta. Udari onim istočnim, ne južnim, koji te vodi u dol markuševački, pa si došao u gustu šumu župnika markuševačkoga. Šuma ta, mjestimice neprohodna šikara, kako je krčena, zato i jest tako gusta.

Čim si prešao tu bujnu šumsku krčevinu, najednom ti se promijeni i lice šume i put. Zalaziš na tromedje i to najprije u šumu »Danjku«, vlasnost preć. kaptola zagrebačkoga,* s druge strane u »Krčmarnicu«, šumu baruna Raucha, i treće u šumu zagrebačku, nekad posjed grofa Kulmera. Čim si se jedno 50 koračaja dosta velikom strminom popeo, kao da te je drugi svijet okružio: silni, stari kesteni stali uz bor, crna bukva sljubila grane svoje sa kršnjim grabom, javor bijeli udružio se sa vitom jelom, nanizali goru sve silan do silnoga kao

* »Pregorski drvocep« vidi »Planinar« g. 1902. br. 4. i 5. str. 44.

brat do brata iste majke, gore kamene. Ne češ li ti s ponosom pogledati ovdje na javor, gusle-drvo, obsegom dobra dva metra u visini lica tvoga, ondje na ponosnu jelu obsegom preko 4 metra?

Iduć zadnji pô kilometra jednako prema zapadu bez uspona dolaziš ovakovom velebnom gorskom baštom na malu ravan. Na jednom ugledaš pred sobom dva stana, dvije kuće, jednu na lijevo, veću, dobru, zgodnu, vrata i prozori svi dobro daskama zatvoreni; drugu, baš pred licem ti, manju, trošnu, rasklimanu, u koju možeš jednako lahko unići, i na vrata i na svaki prozor, kad te god volja. Jedna i druga zgrada pružila se jednako od juga prema sjeveru. To ti je lugarnica bar. Raucha, u kojoj nema lugara.

Pred lugarnicom na toj ledini ističu se četiri puta: onaj na sjever vodi te na gorsko selo Pilu gornju, najviše selo u zagreb. gori onkraj gore. (Ovuda možeš dakako i u selo Kraljev vrh, koje leži pod selom Pilom.) Drugi put, zapadni, crvenilom obilježeni, vodi te na Stubicu dônjnu i Toplice. Treći put, slab o utrt, uz lice kolibe iduć na jug, spaja Rauchovu lugarnicu sa našim Sljemenom, a četvrtim putem, najširim i najutrvenijim, modrilom označenim, dolaziš iz Bačuna.

Rauchova lugarnica redovito je odmorište zagorskih pilenara (ili kako oni kažu »piščenara«), jer je i prema Zagrebu i prema Stubici najviše mjesto, ali nije prema našem Sljemuenu; leži 953 m. visoko. Od Zrinjevca ima dovre 13·7 km. puta.

8. Od Rauchove lugarnice do planinske kuće i do piramide.

Put taj ima 3·1 km., bilo do piramide bilo do planinske kuće. To je ujedno diljem najviši put u cijeloj zagreb. gori i ide sveudilj gorskim sljemenom. Nikad se put ne spušta ispod 955 m. U prvom kilometru diže se put za 73 m. a onda opet za dva sljednja kilometra pada za 73 m. prema planinskoj kući, a prema piramidi se od Puntijarke opet uzdiže u trećem kilometru za 7 m; Puntijarka je najviša točka (1028 m.) do piramide. Po tom se vidi, da je put od Rauchove lugarnice prema piramidi tek u prvoj trećini svojoj nešto strmiji, a onda lak, udoban, ugodan.

Put vodi kroz ili uz goru kaptolsku, bar. Raucha i kroz gradsku goru. Kvalitativno dobar je, tvrd kamen, tek srednjim dijelom nabire se za kiše na dva mesta malo vode, koju možeš uvijek obaći.

Kad polaziš od Rauchove lugarnice, stupati ćeš prvu polu kilometra slabim utrenikom, ali ne možeš zaći, jer je pravac na gusto obilježen. Nato ćeš doći na četvero raskrije: dva puta šira, na istok i zapad, vode u šumu; sjeverni uzan, borom prikrit puteljak vodi na bačunski put, a četvrti, južni put diže se do planinske naše kuće. Tuj upravo počima najveća strmina.

Putnik će naći konture puta i karakter šume u cijelom onaki, kaki je vidio prije nego je stigao iz Bačuna do Rauchove lugarnice.

Ja sam taj put ljetos jedno 30 puta prošao u svako doba dana, i lijepim vremenom i burom, ljeti i po golemu snijegu, jednom i ob noć. Svakda mi tuj medju inim jednakо zabavi dušu i pamet troje: jedno, silni mrtvaci gorostasne jele, koje su golemu svoju trupinu pružile po zemlji uz put; uruši ih bura negdje prije dvadeset, trideset godina. Drugo, ono usko prijateljstvo izmedju raznovrsnih stabala: naći ćeš tuj često stogodišnju jelu, koja je primila u korenу favor, ili bukvu, ili obje; sljubila se po dva ili po tri stabla u korenу i porasla iz korenа deblo uz deblo; treću rijetkost, koju ćemo tuj naći, jest bukva puzavka. Dvije sam takove bukve tuj ogledao, koje, postradale i oborene prije više decenija, svakako interes pobudjuju rad svoga lica i života. Svaljena bukva — ali ne sasvim na zemlju urušena — pružila se debлом horizontalno i granje pustila; nu to deblo pustilo je drugi samostalni koren više metara od prvoga izvornoga korenа i razvilo novu ispravnu krošnju. Ne siše li tuj jedno janje na dvoja usta jednu majku zemlju?

9. Od piramide u Bistru.

Bistra donja leži 182 m. visoko.

Od Zrinjevca preko Šestina, pa onda ispod Medvedgrada, ispod sv. Jakoba i Kulmerove lugarnice u Bistru donju ima 18·9 km

Od piramide preko maloga Sljemena uz Kulmerovu lugarnicu u Bistru donju ima 9·5 km. i to: od piramide do Kulmerove lugarnice 2·1 km., odavde do kolnika bistranskoga 4·6 km., od toga kolnika do sela Poljanice 4·4 km. a napokon od Poljanice do Bistre donje 2·4 km. Put taj označen je modrilom.

Tko hoće u Bistru gornju, može iz Poljanice onamo za tri četvrt sata.

Put od piramide u Bistru donju ima samo dvije jače strmine i to jednu na malo Sljeme, a drugu od Poljanice prekidno uzgor pô kilometra; inače ćeš tuj naći udilj krasnu šetnju i obzirom na kakvoću puta, na šumske predjele i vidike. Put je naime često širok kao kolnik, tvrd, lak, podatan, tako da možeš malome 3—4 kilometra takodjer kotačem dosta sigurno voziti. Često ćeš tuj usred gore zapasti u velike čopore nosatih purana, jer je to put, kojim naš Zagorac puranar i pilenar prolazi tjerajući onom dugom vitom šibom klokana purana, pod silu gorskog nezadovoljno pijučeg putnika. Zadnji kilometar pred Poljanicom vodi te kroz vinograde; ostavila te šuma i gora, a ti sa otvorena ruba strnoga gorskoga rebra ugledaš živu sliku maloga raja zemaljskoga: Pred tobom pukla šarena ravnica, u kojoj se sela, dvorci, livade, potoci, šumice, gajevi, široki kolnici i uzane, zelenilom obrubljene stazice izmjenjuju, prelijevaju i šarenilom oblika i lica. Misliš, da se tuj bajno društvo gorske djece u kolo za ruke uhvatilo čekajući na čas, kada će kolovodja zapleskati na igru. Na lijevo strma, duboka i široka uvala gorska primila postrance na humku kao na jabuci hram božji sa tornjem, okružen sa nekoliko kućica, a preko te uvale mrki ogranci i glavine gorske pale strmo na bijelu cestu. Ta to su oni poznati Šenojni zakleti »Kameni svatovi!« I još se evo ne miču!

10. Od Rauc~~s~~ove lugarnice u Stubicu.

Stubičke Toplice leže 177 m. visoko.

Put taj vodi preko Pustodola, sela stubičkoga prigorja, te izlazi na glavni put izmedju Stubičkih Toplica i Donje Stubice. Vis strmi onkraj ceste stubičke pred tobom, na kojem se bijeli iz daleka vidiva kapela, jest Kamenjak, zasadjen lozom, s veće strane svojina vlastele Gjurgjevića i baruna Raucha.

Put taj ima od Rauchove lugarnice 10·5 km., i to do druge Rauchove lugarnice 2 km.; tuj uvijek ima lugara. Ta lugarnica nije na udaru puta, već leži pô kilometra zapadno usred puta od šume, sa svih strana okružena visokom bukvom. Od te druge lugarnice ima do prvih kuća Pustodola (ili na poredno sjeverno rebro, do sela Podgorja) 4·5 km., a do Toplica još 4 km. Koliko je taj put od naše »gornje« Rauchove lugarnice lak, ugodan i podatan, toliko je dobra pô kilometra prije nego se spustiš do gorskog potoka Vidaka, koji moraš prijeti, vrlo strm i bujicom izrovan, koja si tuj svagda novih žlijebova pravi. Ja sam tuj prolazio jednoga jutra sa kotačem, ali vrlo često moradoh izmedju gustog drveća i žilja to gvozdeno svoje janje izmatati i sad na lijevo sad na desno pleče namicati sve još pazeć, kako bi mi nogu dobro uhvatila, a da se ne osklizne, jer onda zlo po to janje, a po gospodara mu još i gore.

Gora sama će putnika zadiviti sa svoje skladne ogromnosti i snažnosti tek samo u gornjem dijelu svom, najpače namah kad se spustiš od gornje Rauchove lugarnice. Ta velebnost još većma izbjija pored dubokih uvala, koji svi padaju na zapad sipajući iz njedara svojih biser u potočiće i potoke stubičke gore kao ono: Plazur, Projnak, Videčki potok ili Vidak, Strmac, Stari potok, Reka.

Ne mogoh se naročito sit nagledati one množine jednakoj krupnih ravnih i vanredno bijelih stoljetnih bukava, koje te kao gvozdeni konjanici mrko i nepomično paze, kud se ti, slabi patuljak, uz njih usudjuješ proći bez straha. Sve što niže stupaš pa ostavljaš to Rauchovo velegorje, sve se i čar gubi, dok te potok Vidak ne prebací iz gore u prigorje obično i na široki šumski put žute ilovače.

I vidika ne možeš tuj obsežna uhvatiti. Priječe te mnogobrojne široke kose, koje se spuštaju od istoka prema zapadu; a čim si se niže spustio i izašao iz sklopa gorskoga, opet ti kose pravcem jugo-sjevernim, kao što je ona spomenuta grdosija Kamenjak, ne dadu vidjeti one zagorske panorame, koje se ne možeš nikad sit nagledati sa piramide. Tek kao kakovim prosjekom gorskim izmiču ti pred očima male sličice: Kraljev vrh, taj oda svuda vidivi vrh, sad Slatina, čas sv. Petar sa Oroslavljem, ili opet Bračak i Zabok sa okolnim selima i kućama, koje ti se ukazuju u sjeni sad kao nažute jabučice, sad kao golubići bijeli u košari zelenoj.

Putevi u zagrebačkoj gori označeni su ovako:

I. Crvenilo vodi iz Šestina od Kulmerovog vinotočja pod Medvedgrad (587 m.) na sv. Jakob (860 m.) pa uz Kulmerovu lugarnicu na Sljeme i

piramidu (1035 m.); odavle opet preko Puntijarke (1028 m) i Rauchove lugarnice (953 m) na Stubičke Toplice i na put u Bačun.

II. *Crvenilo* vodi od gradske planinske kuće (935 m. do Črešnje (914 m.), a odavle u dva traga i to: silazeći lijevi priječac ide preko Fridina trga u Jukundovac (280 m.), na Bliznec i Dolje (270 m.); desni pak nad Jelačić trgom (810 m.) pod Lonjsku pećinu (620 m.).

III. *Crvenilo* vodi od planinske kuće istočno na stubički i bačunski put.

IV. *Crvenilo* vodi od podnožja Medvedgrada u dol do puta na Kraljičin zdenac.

V. *Modrilo* vodi iz Šestina, i to od Kulmerovog vinotočja, pod Medvedgrad, pod sv. Jakob na Bistru donju.

VI. *Modrilo* vodi od piramide do planinske kuće, odavle do Črešnje te preko Jelačić trga u Gračane.

VII. *Modrilo* vodi od planinske kuće istočno preko Puntijarke, Mrzlaka, Njivica u Bačun.

VIII. *Modrilo* vodi od piramide uz Kulmerovu lugarnicu u Bistru donju.

IX. *Modrilo* vodi od piramide na četvero križanje, te se tuj sastaje sa modrilom, koje dolazi od planinske kuće.

X. *Bijela boja* vodi od Šestina na Kraljičin zdenac, a odavle Elvirinim putem, koji svršava u tri traga: dva (južna) od tih idu na glavni drum gorski do gradske planinske kuće, treći (sjeverni) trag neposredno vodi na piramidu.

Prijegled daljine puteva označenih u zagrebačkoj gori.

Svega skupa ima 80 kilometara označenih puteva i to:

- Od Zrinjevca do Šestina 6 km., do Kraljičinog zdenca 9·4 km., preko Kralj. zdenca do piramide 13·5 km.

- Od Zrinjevca u Gračane (do Iv. Puntijara) 6 km., preko Gračana do piramide 12·4 km.

- Od Zrinjevca do Dolja 6 km.; Doljem, Jukundovcem i velikim kolnikom do planinske kuće 18·6 km.

- Od Zrinjevca preko Dolja i Jukundovca na priječac do planinske kuće 12·4 km.

- Od Zrinjevca preko Šestina u Bistru donju 18·9 km.

- Od Zrinjevca preko Gračana na Dolje u Bačun 7·2 km., iz Bačuna preko Njivica i Mrzlaka do Rauchove lugarnice 6·5 km., a od Rauchove lugarnice preko Pustodola u Stubičke Toplice 10·5 km.

- Od Zrinjevca preko Jurjevske ulice i Cmroka do Šestina 5·2 km.

- Od Šestina preko Kraljevca u Dolje (gornje) 3·5 km.

9. Od piramide do planinske kuće 1·4 km.
10. Od piramide do Kulmerove lugarnice 2·1 km.
11. Od Kulmerove lugarnice preko sv. Jakoba do Medvedgrada 3·2 km., a od Medvedgrada do Kulmer. vinotočja 2·1 km.
12. Od Kulmerove lugarnice preko Poljanice u Bistru donju 7·4 km. od Kulmer. lugarnice do kolnika bistranskoga 0·6 km.
13. Od Medvedgrada na put, koji vodi na Kralj. zdenac 0·6 km.
14. Od Rauchove lugarnice do Puntijarke 1·1 km., a od Puntijarke do planinske kuće ili do piramide 2 km.
15. Iz Bliznečkog dola do Lonjske pećine na priječac 3·4 km., a velikim kolnikom 5·9 km.
16. Nad Jelačić trgom (u gori) do Lonjske pećine ima 1·8 km.

Ine daljine pod gorom:

17. Od Bistre donje do Bistre gornje 6 km.
18. Od Bistre donje do Polanice 2·4 km.
19. Od Bistre donje do kolodvora Pušće-Bistra 4 km.
20. Od Bistre donje cestom preko Podsusjeda u Zagreb 23 km.
21. Iz Zagreba u Podsusjed 11·6 km., a iz Podsusjeda u Samobor 11·4 kilometra.
22. Iz Zagreba preko centralnoga groblja i Remeta u Dolje 6·6 km.
23. Iz Šestina preko Lukšića, Bijenika i Sv. Duha na glavnu cestu 5·1 kilometra.
24. Iz Stubičkih Toplica preko Oroslavja na kolodvor Stubičke Toplice 5·2 km.
25. Iz Stubičkih Toplica preko Bistre i Podsusjeda u Zagreb 40·5 km.

Opaska A. Vrijeme, što ga tko potroši pješice na kilometar puta, može se samo relativno odrediti. Tu pazi uvijek na to, kakav je put, kakve su noge, a često i na dispoziciju i na — termometar Zdrave, putu navikle noge prevaljuju obično jedan kilometar dobra ravna puta za 12—15 časa, kod većih strmina uzgor za 20—30 časa.

B. U Bistri donjoj dobiti će planinar u svako doba dana i godišta uvijek i kola na kolodvor i od kolodvora, a i noćište; gostiona tamošnja g. Beštelaka poznata je sa solidne i dobre gostionske podvorbe, sa umjerene cijene i sa vrle susretljivosti. Tuj će ujedno planinar naći zgodno i poštu i trgovinu i općinski ured na okupu. To isto valja u vrijeme sezone za gostionu u Stubičkim Toplicama, gdje uprava g. baruna Raucha brižno nastoji, da se putniku udovolji.

Novotni.

Ivan Bonac izdade i opet za ovu godinu u Ljubljani mali vozni red, u kojem su naznačene najljepši planinarski kraji i putovi po slovenskim Alpama. Mala knjižica lijepo opremljena dobro će doći svakom planinaru po Slovenskoj. Preporučamo knjižicu; dnbiva se kod izdavatelja u Ljubljani za 20 fil.

U časopisu *Globus* svez. 89. opisa Perko Šipilju općinsku kraj Trsta.

U engleskom časopisu: *The Scottish Geographical Magazine* od god. 1906. svez. I napisu Richardson etnološku raspravu o Austro-Ugarskoj: *The Ethnology of Austria-Hungary*.

U Dražđanima izdade 1906. god. Stübel Alphons krasno ilustrovana knjigu: *Die Vulkanberge von Colombia, geologisch und topographisch aufgenommen und beschrieben*. Knjiga ima 135 str. i стоји dva marka.

Oglas i molba.

Dogadjalo se opetovano, da dangube na Sljemenu štete prave režuć stolove i oglase društvene te odnašajući putokaza, flaša i kupica. Lugari ne mogu na sve svagda pripaziti, pa se zato u interesu društva što uljudnije umoljavaju svi članovi društva i p. n. publika, da pripazi na takove dangube pa da ih prijave, ili da im se brevi manu zašlužena pravica otkroji.

Još se umoljavaju sva p. n. gg. članovi, da svagda nose na Sljeme svoju godišnju namiru (kao izkaznicu), jer lugar imade nalog, da brani pristup u društvene prostorije nečlanima, koji bi često zapremali sobe, za koje tek članovi plaćaju.

Za noćenje na Sljemenu plaća član društva po 30 novčića, nečlan 1 for. Jedni i drugi imadu kod društvenoga blagajnika g. Exnera urara i draguljara u Petrinjskoj ulici prije potražiti pristupnicu.

Za dvorbu nagradjivati će članovi lugara i kuharicu primjereno po volji, nečlanovi moraju plaćati barem po 5 novč., ako od lugara zatraže za stol podvorbnu sa društvenim inventarom, za koji je društvo ove godine opet već izdalo do 200 K.

Uprava hrv. planinarskog društva.

Sadržaj: Sa sarajevske tvrdjave. Priopćio Rudolfo barun Maldini. — Zimsko zdravlje. Priopćio V. Novotni. — Vranduk. Priopćio Rudolfo barun Maldini. — Pećina Hrustovo. Priopćio Rudolfo barun Maldini. — Vodič po zagrebačkoj gori. Napisao Novotni. — Književne vijesti. — Oglas i molba.